

Zelei-Pintér Magdolna

A borkultúra közösségformáló szerepe – borkóstolóval egybekötött ismeretterjesztő előadásorozat

1. A jó gyakorlat kiválasztási szempontjai

A borok ismerete és kulturált fogyasztása ma már a magyar és az egyetemes kultúra részét képezi. A borkóstolóval egybekötött interaktív előadásorozat gyakorlata ebből kiindulva nyújt egyedi és újszerű ismeretterjesztő alkalmakat olyan kisközösségek részére, akik szeretnék ismereteiket bővíteni a borkultúra témájában. Egyedisége a borkultúra legszélesebb körben való értelmezéséből adódik, hiszen az előadások során nem csupán a borkóstolás alapjainak, a magyar borok/borvidékek, azok borászati-szőlészeti hagyományai, illetve a kóstolt borok és készítőik bemutatására kerül sor, mint ahogy azt megszokhattuk hasonló borkóstoló alkalmakon. Az előadásorozat tematikájából és módszertanából adódóan lehetőség nyílik arra, hogy minden alkalommal valamely művészeti ággal vagy érdeklődésre számot tartó témával kössék össze a borok kóstolását és megismerését. Ezáltal nem a borok kóstolása áll egy-egy alkalom középpontjában, hanem az ismeretszerzés – a kiválasztott téma köré kiegészítő élményként társulnak a témához igazodó borok. Ennek eredményeképpen nem a borokhoz választják az előadások témáit, hanem az előadás témájához szükséges szorosan kapcsolódó borokat keresni. Míg a témákhoz illeszkedő borok kiválasztása és párosítása az előadók szempontjából nagyobb kihívást jelentenek, valamint folyamatos tanulási és kutatómunka eredményeképpen születnek meg, addig a hallgatóság számára egy új megközelítésű, izgalmas és élményalapú tanulási folyamatot eredményez.

2. A szervezet(ek) / személy(ek), amely(ek)hez / aki(k)hez köthető a jó gyakorlat

A Debreceni BorOskola mint borklub 2011-ben alakult meg a KultúrÁsz Közhasznú Egyesület tagszervezeteként 10 alapító taggal. Alapításának gondolata először egy kisebb baráti társaság egyéni igényeinek megvalósítására fogalmazódott meg, amelyet a hazai boros szakma elismert képviselőinek megerősítő visszajelzései is igazoltak. A borklub küldetésének tekinti a lehető legtöbb minőségi hazai bor tudatos kóstolását és értékelését, emellett egyfajta bornagyköveti küldetést ellátva törekszik a hazai borkultúra és a hozzá kapcsolódó hagyományok megismerésére és terjesztésére, az igényes, társasági borfogyasztás gyakorlására és annak népszerűsítésére. Tevékenységei között megtalálható: a tematikus borkóstolók, pincészetek, igényes borkultúrát támogató rendezvények látogatása, ismeretterjesztő előadások tartása. Továbbá megalakulásakor átvette (és azóta is folyamatosan fenntartja) a az Egyesület elnöke által 2001 óta megrendezésre kerülő egyetemi *Borkurzus* szervezését. A Borkurzus a Debreceni Egyetem beiratkozott hallgatóinak értelmiségi modulja, amelynek célja a hazai borkultúra népszerűsítése, a magyar bor megismertetése. A tevékenység átvételének folyamatát segítette, hogy az egyetemen folyó borkurzus kurzusvezetője Dr. Juhász Erika, a borklub választott elnöke is egyben. A borkurzus és a borklub népszerűségének köszönhetően egyre több Debrecen és környékbeli település közösségei körében igényként jelent meg a borkóstolóval egybekötött ismeretterjesztő alkalmak szervezése helyi programjaik színesítésére. Ezen egyéni igényekre épülő, hiánypótló szolgáltatásként dolgozta ki a Debreceni BorOskola a borkóstolókkal egybekötött ismeretterjesztő előadássorozat tematikáját annak módszertanával együtt. Az interaktív borkóstolós előadásokat a borklub tagjai biztosítják. A borklub – megalakulása óta – tagjait a KultúrÁsz Egyesület baráti köre alkotja, akik az ország számos területén élő, különböző szakterületeken dolgozó, de a magyar borkultúra iránt elkötelezett személyek. A tagok ismereteiket folyamatosan bővítik, tájékozódnak, képezik magukat a borkultúra és hozzá szorosan kapcsolódó témákban, legyen szó formális (pl. egyetemi szakirányú továbbképzés, borszakértő tanfolyamok), non-formális (borkóstoló estek, pincelátogatások, saját szervezésű vakkóstoló estek), vagy informális (pl. borvacsorák, borszastro fesztiválok, borszaklapok) tanulási alkalmakról.

3. A jó gyakorlat érdekeltjei

Az előadássorozat elsősorban hátrányos helyzetű vagy marginalizált társadalmi rétegek (60 év feletti korosztály, kis települések lakosai, civil szervezetek tagjai) számára nyújt lehetőséget arra, hogy a figyelemfelhívó előadások által képesek legyenek a bort és további helyi értékeiket, vagy annak közösségépítő és helyi gazdaságélénkítő hatását felismerni, megóvni és átadni a későbbi generációk számára is. Ebben nagy segítséget nyújthatnak a helyi önkormányzatok és a kulturális intézmények, akik az előadások alkalmainak hirdetésében, szervezésében, helyszínének biztosításában, valamint az előadássorozaton rendszeresen megjelenő résztvevők kisközösségé való formálódásában és fennmaradásában nyújthatnak segítséget. Mára ezen túl számos egyéb területen is igény nyílt a borkurzus ismereteinek átadására, így nagyvárosok, multinacionális vállalatok, közéleti-társadalmi szereplők (pl. polgármesterek) részére is rendszeresen biztosítjuk az interaktív boresteket.

4. A jó gyakorlat célja, tevékenységei

A Debreceni BorOskola borkóstolóval egybekötött ismeretterjesztő előadásaival a minőségi és kulturált borfogyasztás hagyományaira, annak közösségformáló hatásaira hívja fel a figyelmet.

A több alkalomból álló, meghatározott tudástartalmat feldolgozó ismeretterjesztő programsorozat a felnőtt lakosság bevonásával valósul meg, a helyi lakosság érdeklődésére és aktivitására építve. Így nem csupán ismeretátadó, de közösségfejlesztő hatása is meghatározó:

- közösségi élmény teremtése,
- közösségi identitás mélyebb megismerése,
- generációk és eltérő társadalmi rétegek közötti új kommunikációs csatorna megjelenése,
- új kapcsolatok létrejötte, kapcsolati háló bővülése,
- helyi erőforrások és hagyományok megismerése, feltárása,
- helyi részvétel fokozása,
- aktív, tudatos közösség kialakulása révén.

Ezáltal a program helyben tartó ereje és helyi gazdaságélénkítő hatása is mérhető.

A hazai borkultúra terjesztését felvállaló interaktív előadások ismeretátadó funkciója nemcsak a borkóstolás alapjainak, a magyar borok/borvidékek, azok borászati-szőlészeti hagyományainak megismertetését szolgálják, hanem minden alkalommal valamely más művészeti ággal vagy érdeklődésre számot tartó témával köti össze a borok kóstolását és megismerését. Eddig feldolgozott témák:

- A borkóstolás alapjai
- Magyarország borai, borvidékei
- Borértékelés, borpontozás szabályai
- Polctól a pohárig – boros kellékek
- Bor, mint kulturális örökség
- Bor és hagyományok
- Bor és filmkultúra
- Bor és irodalom
- Legendás borok – Boros legendák
- Borban az igazság – Bor és jog
- Bor és nők
- Borok és fesztiválok
- Bor és gasztronómia
- Bor és marketing
- Bor és turizmus

Az előadássorozat témái és alkalmi egyedi igényekre alapozva szabadon variálhatóak.

Minden alkalom jellemzően minimum 90 perces és az alábbi módszerek váltakozásával valósulnak meg, annak érdekében, hogy minél változatosabbá tegyük az alkalmakat. Az interaktív, gyakorlati feladatok a résztvevők aktivitását is segítik.

Alkalmazott módszerek:

- *Helyzetfelmérés:* a helyi kisközösségekről, tevékenységeikről, igényekről vagy a témával kapcsolatos előzetes ismereteikről való beszélgetés a résztvevőkkel.
- *Alapismeretek átadása:* előadás formájában a témához kapcsolódó elméleti ismeretek átadásához, a gyakorlati felhasználhatósághoz és az ezzel kapcsolatos kompetenciák fejlesztéséhez.
- *Ismeretek átadása/feldolgozása játékos módszerekkel:* egyéni vagy páros feladatmegoldás, csoportmunka, megbeszélés módszereinek

variálásával. A feladatok a témához illeszkedő, a kulturált borfogyasztási szokások kialakítására, megerősítésére, a hazai borkultúra megismerésére szolgáló kellékek, szemléltető eszközök (pl. borászati-szőlészeti-borkóstolási kellékek, tárgyak, kiadványok, kisfilm részletek, illatkorong stb.) felhasználásával és interaktív módszerek (pl. kvíz játék, activity stb.) alkalmazásával.

- *Borkóstolás*: a témához illeszkedő borok (alkalmanként 3-7 tétel igény szerint) kóstolása, a borkóstolás lépéseinek kipróbálásához, a kóstolás és értékelés szabályainak elsajátítására. A különböző tételek kóstolása segíti a borok érzékszervi elemzését, tárgyilagos leírását, elemzését. Ez a foglalkozásvezető vezetésével történő analízáló (érezkiszervekkel történő értékelő) és szintetizáló (azaz a vizsgált bornak az addig kóstolt borokkal történő összehasonlító értékelő) tevékenység.
- *Gasztronómiai elemek*: a borkóstolóhoz az igények és lehetőségek mentén ásványvíz, borkorcsolya, vagy komplett vacsora is társul. A vacsorával egybekötött borestek esetén az étel és bor párosításokat előzetesen az ételeket biztosító szakáccsal egyeztetjük.

5. A jó gyakorlat által érintett terület(ek)

Ismeretterjesztés

Az interaktív előadássorozat ismeretátadó funkciója révén a helyi lakosokból álló csoport borkultúrával kapcsolatos ismereteinek és a feldolgozott témához kapcsolódóan általános műveltségük bővítése is megtörténik. A csoport állandó létszámú és összetételű, valamint a borkultúra iránti közös érdeklődés jellemzi, viszont eltérő társadalmi háttérű és szakmai végzettségű személyek alkotják.

Nem formális tanulási alkalmak

A borkóstolóval egybekötött előadások azonos érdeklődési körrel rendelkező csoport számára, előre meghatározott munkaidőn/iskolaidőn kívül időpontban megvalósuló tanulási alkalmak.

6. A jó gyakorlat területi hatóköre

Magyarország elsődlegesen Dunától keletre eső régióiban valósítjuk meg a borkóstolókat, számos településen zajlott már, azonban a település nem feltétlenül helyi lakosokat takar, számos esetben kihelyezett képzések / tréningek keretében más településről érkező lakosokat is jelenthet. Gyakoribb helyszíneink voltak többek között (ABC sorrendben): Bagamér, Biharkeresztes, Debrecen, Egerszalók, Földes, Hajdúszoboszló, Heves, Nádudvar, Ópályi, Sárospatak.

7. A jó gyakorlathoz szükséges feltételek (humán, pénzügyi, technikai)

Humán feltételek

Az interaktív borkóstolós előadásokat minden esetben a helyi önkormányzat és/vagy egy helyi kulturális szervezet felkérésére szervezzük a helyi lakosok vagy kihelyezett tábor / tréning esetén a meghívottak számára.

Az interaktív borkóstolós előadásokat a Debreceni BorOskola borklub tagjai biztosítják. Minden alkalommal egy előadó és min. egy segítő vezeti a foglalkozást. Az előadó az adott témában jártas, gyakorlati tapasztalattal rendelkező szakember, aki több éves előadói és borkóstolási tapasztalattal rendelkezik. A segítő az előadás során alkalmazott szemléltető eszközök és gyakorlati feladatok lebonyolításában, valamint borok kínálásában segít. Általában szintén több éves borkóstolási tapasztalattal rendelkezik, vagy önkéntesként / gyakornokként segíti a munkát. Az elmúlt években a Debreceni Egyetem több hallgatója is bekapcsolódott ebbe a feladatba ilyen módon.

A résztvevői csoport ideális létszáma: 10-12 fő és ennek szorzatai, mert a borok kóstolásához ilyen létszámú csoport esetében elegendő egy palack (0,75 l) mennyiség felbontása és még visszakóstolásra is nyílik lehetőség. Viszonylag ritkább a kisebb, 10-12 fős csoportból álló borkóstoló, leggyakoribb a 20-24 fős, illetve a 100 fős csoportos borkurzus.

Pénzügyi feltételek

Az előadások egyik biztos költség tétele az alkalmanként 3-7 tétel kóstolásához szükséges borok beszerzésének költsége. Ha nagyobb létszámú a csoport, mint 10-12 fő, akkor már kóstolt tételenként 2 vagy több palack beszerzése szükséges (a csoport létszámától függően).

Az előadások másik költség tétele lehet az előadó tiszteletdíja és utazási költsége. Amennyiben jótékonyági célú az előadás, akkor a borklub tagjai önkéntes alapon vállalják az előadások tartását.

A borkóstolás közben felmerülhet igényként víz és borkorcsolya fogyasztása is, ennek költségeivel is érdemes számolni, de ebben az esetben is előfordulhat, hogy pl. a kisközösség tagjai önkéntes felajánlásaik révén biztosítják ezt (otthon házilag sütött sós aprósütemény, pogácsa, házi készítésű sajt, saját termelésű alma stb.). A komplett borvacsora is felmerülhet igényként, ekkor már egy magasabb árkategóriájú borkóstolóról beszélhetünk.

A költségek finanszírozása lehet önköltségi alapú (a résztvevők fizetik be a részvételi díjakat), projektfinanszírozású (hazai vagy európai uniós támogatásokból), vagy szponzorált (önkormányzat vagy munkáltató vagy más szervezet által), vagy ezek kombinációja (pl. az előadót fizeti az önkormányzat, a borokat és borkorcsolyákat pedig résztvevői befizetésekből biztosítják).

Technikai feltételek

Az interaktív borkóstolós előadások helyszínét minden esetben a megrendelő biztosította ingyenesen a helyi lakosokból álló csoport részére. Az előadások helyszínének, berendezésének, adottságának több szempontnak is meg kell felelnie: úgy mint a csoport várható létszáma, az előadás során alkalmazott módszerek és a szakszerű borkóstoláshoz szükséges feltételek. A helyszín legyen alkalmas a csoport létszámának megfelelő mennyiségű személy befogadására, lehetőség szerint mozgatható bútorzattal legyen berendezve, hogy alkalmas legyen akár plenáris, frontális elhelyezkedések és akár kiscsoportos bontásokra is a feladatok kapcsán. Az előadások olyan oktatástechnikai eszközöket is igényelnek a prezentációkhoz, mint laptop, projektor (kivetítésére, kisfilmek levetítésére), ami elősegíti a szemléltetést és az elméleti anyagok átadását. Emellett a helyszínek a szakszerű borkóstoláshoz szükséges feltételeknek is meg kell felelnie: elegendő fény, klimatizált vagy jól szellőző (megfelelő hőmérséklethez), hűtő a borok tárolására/hűtésére.

A borok kóstolásához kóstoló pohár szükséges minden résztvevőnek és az előadónak. A kóstoló pohár egyfajta üveg pohár a borok szakszerű kóstolásához. A hivatalos borkóstoló kehely 227 cc űrtartalmú, ami elég nagy ahhoz, hogy a bort meg lehessen forgatni benne. A szájánál enyhén összeszűkül, hogy az aromák koncentráldjanak. A pohár szára lehetővé teszi, hogy a bor melegítése és a pohár szennyezése nélkül fogjuk a poharat.

8. A jó gyakorlat eredményei, rövid, közép és hosszú távú hatása

Rövid távú eredménynek tekinthető, hogy az interaktív előadáson elhangzó ismereteket a résztvevők felhasználják mindennapi életükben (pl. bor-étel párosítás alkalmazása egy családi ünnepi vacsorához).

Középtávon az interaktív előadások, beszélgetések során a résztvevők maguk is megtapasztalják a bor alkalomteremtő és közösségépítő erejét, és a közös érdeklődés az együttműködést, helyi összefogást és új kisközösség megalakulását eredményezi. Így pl. Biharkeresztesen a havi szakkör formájában részt vevő 12 fős csoport tagjai már a formális alkalmakon kívül is szerveznek saját, borkultúrát támogató alkalmakat (pincelátogatás, borvacsora).

Hosszú távú hatásaként az előadássorozat résztvevői a kulturált, igényes, társasági borfogyasztást gyakorlják és népszerűsítik a mindennapokban is. Emellett a kialakult kisközösségek folyamatos működésük révén a település népelességmegtartó erejét, generációk közötti kultúraátörökítő erejét növelhetik a helyi gazdaságélénkítő funkciói mellett.

9. A jó gyakorlat fenntarthatósága

A jó gyakorlat fenntarthatóságának kulcsa az együttműködésben és a program humánerőforrás bázisának hosszú távú biztosításában rejlik. Az együttműködés az előadássorozatot nyújtó Debreceni BorOskola és a szolgáltatást igénybevevő szervezetek/intézmények és tagjaik közötti több évre/évtizedre visszanyúló, jó kapcsolaton (szakmai és emberi) alapszik. A humánerőforrás bázis biztosítása pedig egyrészt az előadók személyét jelenti. Mivel a Debreceni BorOskola egy alulról, baráti társaságból szerveződött civil kisközösség, így hosszú távú működése elkötelezett tagjain alapszik. Másrészt, az előadások szervezéséért felelős szervezetek/intézmények szakemberei szintén elköteleződésből és lokálpatriotizmusukból adódóan szervezik a helyi lakosok kulturális/tanulási alkalmait.

Az előadássorozat jelenlegi 15 témáján túl folyamatosan lehet újabb témákat egyeztetni és kidolgozni a csoportok igényeinek megfelelően, így az előadásokon részt vevők érdeklődése folyamatosan fenntartható.

A borkóstolóval egybekötött előadássorozat fenntarthatósága a pénzügyi feltételeken kevésbé múlik, hiszen alacsony költségvetésű programként is megvalósítható: a borok beszerzésén és az előadó biztosításán túl a

legtöbb költség önkéntes felajánlásokból is megoldható (helyszín biztosítása, szervezés, technika, borkorcsolya készítés stb.)

10. A jó gyakorlat adaptálhatósága

A borkóstolóval egybekötött ismeretterjesztő előadássorozat könnyen adaptálható olyan településcsoportra, ahol működik olyan civil szervezet, amelyek tagjai között vannak a borkultúra és a helyi értékek, közösségek iránt elkötelezett tagok, akik a különböző szakterületen dolgozó helyi értelmiségi réteg bevonásával közösen képessé válnak a borkultúra népszerűsítése mellett a helyi lakosokat foglalkoztató kérdésekkel színesíteni az előadássorozat témáit. Az előadássorozat témaválasztása bármely szakterületre adaptálható.